LISÄSELVITYS
Apulaisprofessori Tatu Hyttinen

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: HE 26/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Kysymyksenasettelu

Olin perjantaina 10.4.2026 kuultavana lakivaliokunnassa hallituksen esityksestä, jossa ehdotetaan muutettavaksi sakon täytäntöönpanosta annettua lakia ja eräitä muita siihen liittyviä lakeja.

Kuulemistilaisuudessa minulta pyydettiin lisäselvitystä ehdotettujen pykälien 43 b, 43 c ja 43 d suhteesta perustuslakiin. Tulkitsin lisäselvityspyyntöä siten, että minua pyydettiin ensisijaisesti vastaamaan seuraavaan kysymykseen:

– Olisiko lakivaliokunnan perusteltua pyytää eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin nojalla perustuslakivaliokunnalta lausuntoa siitä, miten edellä mainittuja pykäliä on arvioitava perustuslain säännösten näkökulmasta?

Keskityn arvioimaan nimenomaan sitä, onko sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin ehdotettuja pykäliä 43 b (esineen etsiminen asunnosta tai muista tiloista), 43 c (esineen etsiminen henkilön hallusta) ja 43 d (voimakeinot) pidettävä sillä tavalla ongelmallisina, että niiden hyväksyttävyyttä arvioitaessa pitäisi tarkemmin selvittää pykälien perustuslailliset reunaehdot.

Lisälausuntona esitän kunnioittavasti seuraavan.

Esineen etsiminen asunnosta tai muista tiloista (ehdotettu 43 b §)

Ehdotetun 43 b §:n 1 momentin mukaan täytäntöönpanotehtävää suorittava virkamies saa etsiä menetetyksi tuomittua esinettä tai tapettavaksi määrättyä eläintä tuomitulle kuuluvista tai hänen käytössään olevista tiloista 43 §:ssä tarkoitettua haltuun ottamista varten. Etsintä saadaan tehdä myös sivulliselle kuuluvissa tai hänen käytössään olevissa tiloissa, jos on aihetta olettaa, että menetetyksi tuomittu esine tai tapettavaksi määrätty eläin on siellä.

Samaisen pykälän ehdotetussa kakkosmomentissa säädetään, että tuomitulle kuuluvassa tai hänen käytössään olevassa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa etsintä saadaan tehdä vain, jos on perusteltua aihetta olettaa, että menetetyksi tuomittu esine tai tapettavaksi määrätty eläin on siellä. Mitä tässä säädetään tuomitusta, koskee myös sivullista, jos on erittäin painava peruste olettaa, että sivullisen asunnossa on menetetyksi tuomittu esine tai tapettavaksi määrätty eläin.

Olen kirjallisessa lausunnossani 9.4.2026 huomioinut, että kyseinen säännös on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvatun kotirauhan näkökulmasta. Suullisessa kuulemisessa 10.4.2026 esitin, että perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön nojalla kotirauha voi väistyä, jos päämääränä on sen varmistaminen, että tuomioistuimen lainvoimainen tuomio voidaan panna tehokkaasti täytäntöön (ks. myös PeVL 12/2002 vp). Nähdäkseni tämä tulkintakannanotto on myös ainoa, jota voidaan puoltaa rationaalisin argumentein. Oletetaan esimerkiksi, että menetetyksi on tuomittu laiton esine. Jos esinettä ei voitaisi noutaa kotirauhan suojaamasta paikasta vastoin esineen haltijan lupaa, esineen haltija voisi estää täytäntöönpanon siirtämällä esineen kotirahan suojaamaan paikkaan tai pitämällä esinettä kotirauhan suojaamassa paikassa. Näin ollen kotirauhaan liittyvää perusoikeusrajoitusta voidaan pitää perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla välttämättömänä, kun huomioidaan täytäntöönpanon tehokkuuden rooli osana toimivaa oikeusjärjestystä.

Tulkintani mukaan arvioinnissa on perusteltua ottaa huomioon myös se, että ehdotetussa 43 b §:n 2 momentissa on asetettu korkeat kynnykset kotirauhaan puutumiseksi. Jos kyse on tuomitun omasta asunnosta, etsintä saadaan tehdä vain, jos on perusteltua aihetta olettaa, että menetetyksi tuomittu esine tai tapettavaksi määrätty eläin löytyy asunnosta. Jos kyse on sivullisen asunnosta, etsintään saadaan ryhtyä vain, jos on erittäin painava peruste olettaa esineen tai tapettavaksi määrätyn eläimen löytyvän asunnosta. Kynnykset konkretisoivat, että lainvalmistelussa on asianmukaisesti tunnistettu perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuuteen liittyvä vaatimus (ks. PeVM 3/2008), millä tarkoitan sitä, että korkea puuttumiskynnys suojaa kotirauhaa perusteettomalta puuttumiselta.

Johtopäätökseni on, että kotirauhan piiriin ulottuvalle toiminnalle on hyväksyttävä peruste. Lisäksi pidän ehdotettua 43 b §:ää riittävän täsmällisenä sekä myös oikeasuhtaisena, kun huomioidaan kotirauhaa suojaavat etsintäkynnykset. Näin ollen en pidä ehdotettua 43 b §:ää ongelmallisena kotirauhan suojan näkökulmasta. Tämä tulkintakannanottoni vastaa sitä, mitä olen aikaisemmin esittänyt kirjallisessa lausunnossani 9.4.2026 ja lakivaliokunnan suullisessa kuulemisessa 10.4.2026.

<u>Esineen etsiminen henkilön hallusta (ehdotettu 43 c §)</u>

Ehdotetun 43 c §:n 1 momentin mukaan täytäntöönpanotehtävää suorittava virkamies saa kehottaa tuomittua luovuttamaan yllään tai vaatteissaan olevan menetetyksi tuomitun esineen. Jollei kehotusta noudateta, virkamies saa ottaa esineen haltuunsa, jos hän tietää tai on perusteltua aihetta olettaa, että menetetyksi tuomittu esine on tuomitun yllä tai vaatteissa, ja haltuun ottaminen voi tapahtua puuttumatta loukkaavalla tavalla tuomitun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Samaisen pykälän ehdotetun 2 momentissa säädetään lisäksi, että se, mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös menetetyksi tuomittua esinettä, jonka täytäntöönpanotehtävää suorittava virkamies tietää olevan sivullisen yllä tai vaatteissa.

Tulkintani on, että ehdotettu 43 c §:n 1 ja 2 momentti ovat merkityksellisiä perustuslain 7 §:n näkökulmasta, jossa säädetään oikeudesta henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (PL 7.1). Erityisesti on huomioitava perustuslain 7 §:n 3 momentista, jossa säädetään, ettei henkilökohtaiseen koskemattomuuteen saa puuttua ilman laissa säädettyä perustetta (PL 7.3).

Havaintojeni mukaan hallituksen esityksessä ei ole arvioitu ehdotetun 43 c §:n perustuslainmukaisuutta, mitä voidaan selittää sillä, että ehdotettu sääntely vastaa pääosin ulosottokaaren 50 §:ää. Kyse on toisin sanoen siitä, että ulosottomies saa ulosottokaaren 50 §:n nojalla ottaa omaisuuden haltuunsa, jos hän tietää tai on perusteltua aihetta olettaa, että velallisella on sellaista omaisuutta yllään tai vaatteissaan, ja haltuun ottaminen voi tapahtua puuttumatta loukkaavalla tavalla velallisen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Muotoilu vastaa nyt ehdotettua 43 c §:ää.

Vakiintuneesti on katsottu, että puuttumiskynnys henkilökohtaiseen koskemattomuuteen on korkea (HE 309/1993 vp). Perustuslakivaliokunnan käytännössä henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttuvina toimenpiteinä on pidetty muun ohella erilaisia henkilöntarkastuksia, joissa selvitetään, mitä henkilöllä on hallussaan vaatteissaan tai muutoin yllään. Menettelyn hyväksyttävyyttä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota ensinnäkin siihen, onko lakiehdotus riittävän tarkkarajainen ja täsmällinen. Tämän lisäksi on arvioitava, onko perusoikeutta loukkaava menettelytapa oikeassa suhteessa sillä tavoiteltavaan päämäärään. Oikeasuhteisuutta arvioitaessa on merkitystä sillä, kuinka lailla rajoitetaan virkamiehen oikeutta loukata yksilön perusoikeutta, kuten oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen Esimerkiksi henkilötarkastuksissa oikeasuhtaisuutta turvaa se, että perusoikeuteen voidaan puuttua vain silloin, kun käsillä on perusteltu epäily siitä, että henkilöllä on hallussaan esimerkiksi laiton esine (ks. esim. PeVL 2/1999; PeVM 3/2008).

Pidän vähäisenä puutteena sitä, ettei ehdotettua 43 c §:n 1 ja 2 momenttia ole hallituksen esityksessä tarkasteltu perustuslain 7 §:n 3 momentin näkökulmasta. En toisaalta pidä tätä

lakiehdotuksen hyväksyttävyyden näkökulmasta ongelmallisena. Perusteluni ovat seuraavat.

Ensinnäkin ehdotettu 43 c §:ää on pidettävä riittävän tarkkarajaisena ja täsmällisenä siitäkin huolimatta, että ehdotetussa lainkohdassa puhutaan täytäntöönpanotehtävää suorittavasta virkamiehestä täsmentämättä sitä virkamieskategoriaa, jolla on oikeus tehdä tarvittavat henkilötarkastukset. Toiseksi menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoon liittyvä tavoite on hyväksyttävä peruste puuttua henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Kolmanneksi sääntelyssä kuvattua menettelyä voidaan pitää oikeasuhteisena tavoiteltuun päämäärään nähden, kun huomioidaan, että virkamiehen pitää tietää tai hänellä täytyy olla perusteltu aihe olettaa, että menetetyksi tuomittu esine on tuomitun yllä tai vaatteissa, ja haltuun ottaminen voi tapahtua puuttumatta loukkaavalla tavalla tuomitun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen (1 momentti), tai jos kyse on sivullisesta, täytäntöönpanotehtävää suorittavan virkamiehen täytyy tietää esineen olevan sivullisen yllä tai vaatteissa (2 momentti). Kyse on toisin sanoen siitä, että henkilökohtaista koskemattomuutta loukkaava puuttumiskynnys on säädetty riittävän korkeaksi, mikä turvaa perusoikeuteen kajoamisen oikeasuhtaisuutta (ks. tältä osin PeVL 2/1999 vp). Neljänneksi tiedossani ei ole, että ulosottokaaren 50 §:ään sisältyvän vastaavan kaltaisen sääntelyn perustuslaillista hyväksyttävyyttä olisi lain voimassa olon aikana riitautettu oikeudellisessa keskustelussa tai tuomioistuinkäytännössä.

Johtopäätökseni on, ettei ehdotettua 43 c §:ää ole pidettävä ongelmallisena perustuslain 7 §:n 3 momentin näkökulmasta.

Voimakeinot (ehdotettu 43 d §)

Ehdotetun 43 d §:n 1 momentissa säädetään, että täytäntöönpanotehtävää suorittavalla virkamiehellä on menetetyksi tuomitun esineen tai tapettavaksi määrätyn eläimen haltuun ottamiseksi tarvittaessa oikeus avata tai määrätä avaamaan lukkoja ja ovia sekä käyttää muita vastaavia voimakeinoja siinä määrin kuin niitä voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää perusteltuina. Voimakeinojen kohteena olevalle henkilölle on kuitenkin varattava tilaisuus toimia itse, jollei täytäntöönpano sen vuoksi vaarannu.

Samaisen pykälän 2 momentissa säädetään, että täytäntöönpanotehtävää suorittavalla virkamiehellä on oikeus käyttää täytäntöönpanotehtävän suorittamiseksi voimakeinoja noudattaen, mitä kutakin viranomaista koskevassa lainsäädännössä säädetään.

Samankaltainen sääntelymalli sisältyy voimassa olevan ulosottokaaren 3 luvun 82 §:ään. Sen mukaan ulosottomiehellä on oikeus etsiessään ulosmittauskelpoista omaisuutta tai päästäkseen täytäntöönpanon edellyttämiin tiloihin tarvittaessa avata tai avauttaa lukkoja

ja ovia sekä käyttää muita vastaavia voimakeinoja siinä määrin kuin niitä voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää perusteltuina.

Lisäksi rikoslain 4 luvun 6 §:ssä säädetään voimakeinojen käytöstä. Rikoslain mukaan oikeudesta käyttää voimakeinoja virkatehtävän hoitamiseksi tai muun siihen rinnastettavan syyn vuoksi sekä oikeudesta avustaa järjestystä ylläpitämään asetettuja henkilöitä säädetään erikseen lailla.

Arvioitaessa ehdotetun 43 d §:n hyväksyttävyyttä perustuslain nojalla merkityksellisiä perustuslaillisia normeja ovat ainakin kotirauhan suoja (PL 10 §) ja omaisuuden suoja (PL 15 §). Toisaalta arvioinnissa on perusteltua huomioida se, että lukon murtamisen kaltaiset pakkokeinot ovat viranomaistoiminnassa jo nimenomaisesti sallittuja voimakeinoja, kuten voimassa olevan ulosottokaaren 3 luvun 82 §:ä osoittaa. Havaintojen mukaan ulosottokaarta säädettäessä ei ole myöskään pidetty perustuslaillisesti ongelmallisina sellaisia pakkokeinoja, joita nyt ehdotetaan säädettäväksi 43 d §:ssä (ks. ulosottokaaren perusteluista HE 83/2006 vp; PeVL 42/2006 vp).

Tulkintani on, että ulosottokaaren kaltaisesti myös nyt ehdotetuille voimakeinoille on selvästi hyväksyttävä peruste. Sääntely on muutoinkin tarpeellista ja puolustettavissa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Perustuslain näkökulmasta ehdotettu sääntely on myös riittävän tarkkarajaista. Perustuslaillisten velvoitteiden lisäksi sääntely noudattaa rikoslain 4 luvun 6 §:stä seuraavaa vaatimusta, jonka mukaan oikeudesta käyttää voimakeinoja virkatehtävän hoitamiseksi on säädettävä erikseen lailla.

Johtopäätökseni on, ettei ehdotettua 43 d §:ää ole pidettävä ongelmallisena perustuslain näkökulmasta.

Johtopäätös

Ehdotetut säännökset, jotka liittyvät esineen etsimiseen asunnosta tai muista tiloista (43 b), esineen etsimiseen henkilön hallusta (43 c) ja voimakeinojen käyttöön (43 d) ovat perusoikeusherkkiä. Olennaista on, että ehdotetuille pykälille on olemassa hyväksyttävät perusteet ja lisäksi ne ovat puolustettavissa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Perustuslain näkökulmasta keskeistä myös on, että kysymys ei ole erityisen avoimista, vaan kohtalaisen tarkkarajaisesti muotoilluista pykälistä, jotka sisältävät myös perusoikeuteen puuttumista selvästi rajoittavia tekijöitä. Tämä turvaa perusoikeuksiin kajoamisen oikeasuhteisuutta. Lisäksi ehdotetut pykälät antavat toimivaltaa vain täytäntöönpanotehtäviä suorittaville virkamiehille.

Johtopäätökseni on, ettei ehdotettujen pykälien (43 b–d) perustuslainmukaisuudesta vallitse sellaista epäselvyyttä, että lakivaliokunnan olisi pyydettävä asiassa lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Helsingissä 15.4.2026

Tatu Hyttinen
Rikosoikeuden apulaisprofessori